

**ФАКУЛТЕТ ВЕТЕРИНАРСКЕ МЕДИЦИНЕ УНИВЕРЗИТЕТА У
БЕОГРАДУ**

Кинолошка секција
СЕМИНАРСКИ РАД
Engleski seter

Студент:
Milovanović Milovan

Београд, 2011

Istorijat i poreklo engleskog setera

Engleski seter je pas pasmine nastao prvobitno u Francuskoj s prelaskom španskog i francuskog poentera. U Engleskoj, engleski seter je dalji put nastavio uz dodatak Spaniela i Springer Spaniela. Pas je uspešno korišćen kao lovački pas, prvenstveno radi lova ptica, zadnjih nekoliko stotina godina jer je on jedana od najstarijih pasmina psa. Ime seter potiče iz jedinstvene pozicije kada nađe svoj plen on se spusti do zemlje gotovo legne.

Engleske setere koje danas znamo u potpunosti su razvili Edward R. Laverack i Purcell Llewelin. Laverack je započeo projekat metodičkog inbreedinga sredinom i do kraja 1800. Laverack's psi su postali poznati po svojoj lepoti i oni su zaista temelj za mnoge izložbene pse. Druge promene u pasmini engleskog setera došle su kroz Llewelinov rad. Njegov rad razvio je soj u pasmini koje se koriste prvenstveno za lov u polju i za utakmice. Ova linija setera se često naziva Llewelin Setters, ali se oni zapravo ne izdvajaju kao zasebna pasmina nego jednostavno lovno vaspitan engleski seter.

Engleski Setter je bio korišten kao lovački pas to pokazuje zato što je on jedan od najatraktivnijih stručnjak za ptice među lovačkim psima. Nadalje, kroz rad Laverackov, engleski seter je postao loš za izložbe. Prvo je prikazan u Engleskoj 1859. i odmah je postao popularan kao izložbeni i lovni pas. Engleski seter je donesen u SAD-u i ubrzo nakon toga Američki kinološki klub počinje da uzgaja ovu rasu pasa 1878. jedan od prvih čista pasmina je bio prihvaćen od strane AKC. Njegov kip postoji u Pittsburghu u Carnegie Museum of Count Plemeniti, poznatom terenu engleskih setera iz 1870-ih koja je temelj za nadmetanje američkih Llewelin rase. Engleski seter i dalje služi za dvojne namene kao pas koji se koristi za lov i utakmice i kao pas koji se koristi za izložbe.

Standard engleskog setera

Standard br. 2 - V Britanija

Opšti izgled: Srednje veliki sa jasno ocrtanom siluetom. Ukupna slika i kretanje elegantni.

Karakteristika: Veoma aktivan sa izraženim smislom za lov.

Narav: Izuzetno prijateljski raspoložen ali dovoljno odvažan.

Glava i lobanja: Glava je visoko uzdignuto nošena, duga i relativno suva, sa jasno izraženim stopom. Lobanja od uva do uva ovalna, sa приметno puno prostora za mozak. Jasno izražena potiljačna kvrga. Njuška srednje duboka i prilično četvrtasta. Dužina njuške od stopa do vrha nosne pećurke jednaka je dužini od potiljačne kvрге do stopa. Nozdrve široke, vilice približno iste dužine. Usne nisu previše opuštene. Nosna pećurka crna ili kožno braon u saglasnosti sa bojom dlake.

Oči: Inteligentne, sjajne i izražajne. Boja očiju je od lešnik braon do tamno braon, što tamnije to bolje. Samo je kod pasa „liver belton" dozvoljena svetlija boja očiju. Oči su ovalne i nisu buljave.

Uši: Srednje duge, nisko usađene, lepo čvrsto priležuće uz obraz. Vrh ušiju somotast, gornji deo prekriven finom svilenkastom dlakom.

Zubalo: Snažne vilice sa perfektnim pravilnim i potpunim zubalom, makazastog zagriža, pri čemu sekutići gornje vilice bez razmaka dodiruju sekutiće u donjoj vilici. Zubi stoje vertikalno u vilici. Poželjno je da postoje svi zubi.

Vrat: Prilično dug, mišićav i suv. Pri spoju sa glavom blago zaobljen i dobro od glave odvojen, ka plečkama postaje jači. Bez slobodne kože na guši, ili slobodne kože ispod guše. Elegantan.

Prednji deo: Dobro unazad postavljene plečke. Grudi duboke i široke dobro leže između plečki. Izražena grudna kost. Prednje noge ravne i veoma mišićave sa oblim prstima. Laktovi dobro priležu i stoje dobro ispod tela. Došaplje kratko, snažno, oblo i pravo.

Telo: Srednje dugo, kratka, ravna leđa, sa dobro zaobljenim jako zasvođenim rebrima, pri čemu se rebra pružaju daleko unazad.

Zadnji deo: Siroke, blago zaobljene slabine, snažne i mišićave. Noge su veoma mišićave, to se odnosi i na potkolenice. Koleno dobro uglovano. Od kuka do skočnog zglo-ba dobra dužina butine. Skočni zglob niti unutra niti napolje postavljen i stoji dovoljno nisko.

Sape: Dobro popunjene, zatvorene sa priljubljenim i dobro savijenim prstima, zaštićeni gustom dlakom između njih.

Kretanje: Slobodno, ljubko, koje odaje utisak brzine i izdašnosti i izdržljivosti.

Rep: Usađen približno u visini i liniji leđa, srednje dug, ne dopire niže od skočnog zglo ba, ni iskrivljen ni zavijen, blago savijen ili sabljast. Pri tome bez i najmanje tendencije da bude uzdignuto nošen. Odlakanost ili zastavica visi u dugim žbunastim resama na dole. Odlakanost počinje tačno ispod korena repa, povećava se do sredine, rese se ka vrhu repa ponovo skraćuju. Dlaka je duga, sjajna meka i svilenkasta, blago talasasta ali ne uvijena. U kretanju rep je nošen živahno sa jedne na drugu stranu pri tome u liniji sa leđima ali ne iznad njih.

Dlaka: Od potiljka u visini uliju, počinje raspoređena po celom telu, blago talasasta ali ne uvijena, duga i svilenkasta dlaka. Pantalone na zadnjim nogama i odlakanost prednjih nogu, gotovo do šapa, bogata.

Boja: Crno i bela („bluebelton“), oranž i bela („orangebelton“), limunžuta i bela („limon-belton“), braon i belo („Liverbelton“) ili trobojan. Ova trobojnost sastoji se od „bluebelton“ i plameno žute, ili „liverbelton“ i plaraeno žute, pri čemu su poželjniji psi sa tačkama („bel-ton“), nego oni sa pločama po telu.

Veličina: Mužjaci 65-68 cm i ženke 61-65 cm

Mane: Sva odstupanja od gore navedenih tačaka ima se smatrati greškom, a njihova ocena stoji u zavisnosti od stepena izraženosti. Najčešće mane su: njuška koja nije četvrtasta slabo izražena žvala, teška prevelika glava, nedovoljno izražena potiljačna kvrga, neprevilan stav prednjih nogu u karpalnom zglobu, otvoreni laktovi i nepravilan stav zadnjih nogu (x stav).

N.B. Mužjaci treba da imaju dva normalno razvijena testisa potpuno spuštenu u skrotum

Izbor engleskog setera za lov

Izbor lovačkog psa, treba da bude diktiran, više na kvalitet jedinke. Pod kvalitetom se podrazumevam ono što odgovara lovcu, njegovom ukusu, njegovoj divljači koju lovi, njegovom terenu i njegovom načinu lova. Ti raznovrsni uslovi treba da se imaju u vidu. Isto tako su znatne razlike u sposobnosti pasa. Engleski seter je rasa koja je poznata po širokom traženju i brzom rada, ali ima među njima jedinki koje love kao kontinentalni za koje se može reći da ih većina lovaca traži. Tendencija je kod nekih da evoluiraju prema jedinstvenoj formuli galoperima. Izgleda, bilo bi pametnije i korisnije za lovce da se psi selekcionišu prema dva tekuća stila koja odgovaraju njihovoj građi i njihovom temperamentu, pa i različitim ciljevima. Izbor lovačkog psa treba prvo da bude u funkciji lova koji se praktikuje, a potom da se bira jedinka iz familija poznatih rasa, čiji su se odgajivači afirmisali već duže vremena da proizvode visokokvalitetne radne pse, za potrebe praktičnog lova

Osobnosti

Psi koji su sposobni da love više dana, smenjujući kas i galop kao što rade kontinentalni psi. Oni koji trče na utakmicama dvadeset minuta neuporedivom brzinom u odnosu na njihovu anatomiju, ne mogu izdržati ni pola dana. Ako se pretežno lovi na širokim, otvorenim prostorima, divljač je po pravilu ređa i više zaplašena, što nas upućuje na izbor psa sposobnog za široki radijus kretanja, za brzo osvajanje terena i otkrivanje divljači. To pretpostavlja da pas ima i odličan nos da bi sa brzinom kretanja mogao da uskladi i brzinu primanja mirisa. To pretpostavlja i čvrsto stajanje psa da bi lovac mogao da priđe sa veće udaljenosti i da puca. Takvi tereni i rad psa su pogodniji za starije lovce sa otežanim kretanjem nego psi sa ograničenim kretanjem sa kojima lovac mora zajedno da u toku lovnog dana, prođe više kilometara da bi pronašao divljač, što je mnogo zamornije. Na uzanim, više ispresecanim i pokrivenim terenima, divljač je po pravilu brojnija (često iz uzgoja), psi sa mirnijim radom, biće pogodniji za takve uslove. Kada se lovi u grupi gde se lovci kreću u liniji, imaju teškoća da psa drže u rukama. On nije građen za takav rad. Kreću se nepouzđano i smetaju lovcima desno i levo. Pas koji je po prirodi galoper ne može se lako naterati da radi kasom ili obrnuto. Brojni su lovci koji bi želeli da imaju psa za sve: da čvrsto markira kao poenter, da radi metodično kao seter, da gmari kao špringer, da je izdržljiv kao breton, da prati trag kao vižla, da aportira i radi u vodi kao labrador ili drahtar. Mnogi su skloni da kvalitete i mane jedne rase ocenjuju prema jednoj ili dve jedinke koje su imali. To nije jednostavno, jer su odstupanja velika u okviru rase.

Nabaviti štene ili odraslog psa?

Da li se pri nabavci odlučiti za štene ili za odraslog psa? Smatra se da štene ima izvesne prednosti. Ono sa dva do četiri meseca nije moglo da stekne rđave navike, niti da se veže za jednu osobu, jer to obično čini u petom mesecu. Sa druge strane od šteneta možete napraviti ono što vama najviše odgovara, tako da vam ono konkretnim ponašanjem kod kuće i u lovu pričinjava zadovoljstvo u toku čitavog svog radnog veka. Vrline i mane koje bude steklo zavisice samo od vas. Niko ne može garantovati kakvo će biti kada odraste, ali ako ste ga brižljivo odabrali, sigurno je da će rizik biti manji. Kupiti štene je lutrija, ali ako potiče od roditelja koji ou se dokazali svestranim radom u praktičnom lovu, gotovo ste sigurni da niste pogrešili, već imate šansu da izvučete premiju. Poznato je da se na potomstvo prenose osobine roditelja: eksterijerne i radne tj. lovačke. Treba napomenuti da se lakše dresiraju potomci šampiona u radu jer je selekcija u više generacija učinila svoje. Ne treba se povoditi za malom cenom šteneta, jer se često pokaže da to staje jako skupo. Cena nikad nije velika ako je štene dobro. Nabavku ne treba vršiti putem oglasa i pisma, jer možete biti obmanuti. Najbolje je otići na lice mesta, proučiti rodovnik, videti roditelje po mogućstvu i jedinke ranijih legala, način uzgoja, ishranu štenadi, njihov izgled i stanje zdravlja. Treba birati veselije i življe štene, prema čemu se ocenjuje temperament. Najbolje je celom leglu dati hranu i uočiti ono koje prvo stigne na čanak, koje gura druge i uzima bolje parče i više. Iz toga se mogu izvesti dva zaključka. Prvo, da je štene snalažljivo, što je značajan kvalitet za lov. Zatim, pokazuje proždrljivost, što je znak vitalnosti i dobrog stomaka. Pored toga lakše ćete ga podizati i dresirati, jer će više, kao halapljiv, ceniti nagradu koja je bitan uslov pri obuci. Birajte štene sa širim i dubljim grudima, jer će biti izdržljivije u lovu. Postoji izreka: "Pas ne trči nogama, već grudima". Takva štenad su jača, oštija i borbenija. Izbegavajte štene koje je manje od ostalih u leglu jer obično ostane nedoraslo. Udarite dlanom o dlan dok jedu da bi uočili ono koje se plaši, jer će verovatno imati strah od pucanja te ga treba zaobići, pa i kada ima lep izgled i boju dlake. Treba izbeći kupovinu šteneta sa ozbiljnim nedostacima koji se prenose kao: svetle ili raznobojne oči, pogled grabljivice, depigmentaciju na kopcima i njušci, jedno ili oba testisa nevidljiva, blede boje, urođena gluvoća, isturena ili uvučena donja vilica. Treba pogledati i temperaturu šteneta koja treba da bude 38,5 do 38,7 stepeni , da ne kašlje i da nema proliv. Naduven trbuh, znak je da je neočišćeno od glista. Oči sjajne, izražajne, ne suzave i krmeljive. Zubi treba da su beli i bez žutih mrlja, koje mogu biti prouzrokovane nekom bolešću. Boju birati po volji, ali je bolje da su čiste "šare", jer se lakše uočava u prirodi. Proveru njuha neko vrši tako što namaže kobasicom dva prsta pa njima prođe ispred njuške štenadi. Ono koje prvo oseti miris kobasice, ima bolji njuh.

Ako nabavljamo mladog psa, 7 do 12 meseci, znamo šta imamo pred sobom, jer su mu organizam i karakter već uglavnom oformljeni. Ako ima mane one su se već pokazale. Ako je sve u redu treba misliti na obuku. Bez obzira da li je sa njim već rađeno ili ne. Najbolje je da počnete od nule. Nikad nije suviše rano ili suviše kaono pristupiti dresuri psa pod uslovom da nije već lovio. Pre nego što počnete sa radom treba da prođe bar 56 dana da vas upozna i zavoli, a to postizete bavljenjem njime što više, uključujući hranjenje, šetnje, igru i slično. Ako je ostalo malo vremena do otvaranja lova, povećajte

broj dnevnih vežbi ili ih skratite na najnužniji broj, što će vam obezbediti da kolikotoliko njime vladate u lovu.

Kupovina obučenog psa

Ako nabavljate starijeg, obučenog psa, treba da ga obavezno isprobate u prirodi u prisustvu njegovog vlasnika. Uverite se sami u njegovu preduzimljivost i druge lovačke kvalitete. Ne treba da se zadovoljite onim što se o njemu kaže ili mišljenjima zasnovanim na pogrešnim lovačkim kriterijima. Treba da zapišete komande i sredstava prinude koje je upotrebljavao njegov učitelj. Ukratko, vi treba da u potpunosti zamenite njegovog dotadašnjeg vlasnika, upotrebljavajući savršeno iste reči i postupke, koje je pas već usvojio. Pas nikada ne zaboravlja, već naučeno. On ima izvanrednu memoriju. Dovodeći ga kući treba mu obezbediti što bolje uslove smeštaja i ishrane i vrlo blag i prijateljski postupak da što pre stekne poverenje u vas. Ne treba sa njime ići u lov dok ga, kako se to kaže "ne preuzmete u ruke". To ćete postići kada tražite od psa da po vašem naređenju izvršava bar. nekoliko važnijih radnji koje je već naučio. To naravno počnete tek kada se potpuno oslobodio i navikao na novu sredinu. Ne smete se zadovoljiti polovičnim radom psa, jer to u dresuri nije dopušteno. Pas će brzo da oseti čvrstinu vaše ruke pa će prema tome i da se ponaša. Zavisno od toga, on bolje i disciplinovanije radi promenom vlasnika. Dakle, da bi ovladali psom, najvažnije je da dolazi na prvi poziv glasom i pištaljkom, da ide uz nogu i drugo, što je već naučio, a ako nije morate sami pristupiti učenju bar najnužnijeg. Veoma je važno da ga u prvimo izlascima vodite čvrstom rukom da bi ovladali njime, da oseti da ste vi gospodar i da mora da se ponaša po vašoj, ne po svojoj, volji. Šta se podrazumeva pod "čvrstom rukom". Pas nije nepokvarljiva mašina, nego živo biće kojim treba da se ovlada, pre nego što počne da se koristi.

Starost psa

Vek psa je nažalost kratak, a lovačkih još kraći. Retko koji živi duže od 12 godina. Naravno, na dužinu života utiče: nega, ishrana, uslovi rada, upotreba u priplodu, nasleđe, psihofizičke osobine i dr. Sa gledišta efikasnosti upotrebe u lovu ima izreka: "Tri godine mlad, tri godine star". Međutim, to može da se prihvati samo kao grublja orijentacija. No, u mnogo slučajeva zavisi od jedinke i njenog temperamenta, kako u pogledu ranog buđenja i razvoja lovačke strasti, tako i dužine radne sposobnosti. Može se reći: "Kvalitet ne čeka vreme". Naravno, pre se lovno probuditi onaj koji ima češći kontakt sa divljači.

Ženka ili mužjak

Za početnike, bez iskustva u obuci i vođenju pasa u lovu preporučuje se ženka. One su mirnije, podložnije dresuri, privrženije, umiljatije i ranostasnije. Lakše se njima vlada u lovištu i kod kuće. Prema jednoj anketi u Francuskoj, većina lovaca daje prednost ženki. Međutim, ženka je dva puta godišnje, kada je u polnom žaru, neupotrebljiva za lov, ukoliko se, kao što to rade u svetu, ne stavi zaštitni pojas. Nezgoda je i u tome što može da dobije infektivno zapaljenje materice, a u starijim godinama i tumor na dojki. Mužjaci su lepši, tj. tipičnije izražavaju rasu, robusniji su, energičniji, hrabriji, jači i sigurno sposobniji da premoste teže prepreke sa kojima se sreću u lovištu, na suvom i u vodi. Međutim, mužjaka je po pravilu teže dresirati i voditi u lovu. Čim polno sazri, iskoristiće svaku priliku da proluta ne bi li sreo ženku u polnom žaru, u kom slučaju će vas i ostaviti, ako vam nije pod okom, jer je nagon za održanje vrste jači od discipline. Od bolesti za mužjaka je karakterističan "nephritis" koji se javlja, obično posle osme godine starosti. Ukoliko dobije infekciju od krpelja ili od buva najčešće postaje neplodan, najmanje jednu godinu do potpunog oporavka (dlake). Preventiva je ovde nedovoljna. Ukoliko kod ženki dođe do neželjenog parenja, potrebno je dati Plivine injekcije "Silbestrol" 0,5%, peti, sedmi i deveti dan po parenju, što će sigurno sprečiti začće.

Parenje

Parenje pasa, odnosno polni čin između mužjaka i ženke, nije uvek baš dobro poznata stvar njihovim vlasnicima. Većina ljudi zamišlja parenje kao dobro poznati "skok" mužjaka na ženku i to je to. To je zapravo tek početak parenja. Prirodna kopulacija kod pasa traje od 2 pa sve do 60 minuta što znači da, kada kuje u teranju pobegnu od kuće, dovoljno je nekoliko minuta da obave parenje, posebno ako ispred dvorišta čeka cela grupa zaljubljenih pasa. Nakon što mužjak zaskoči ženku, psi se okrenu i ostanu spojeni sa polnim organima pa to izgleda kao da su se zalepili. Ovo je sasvim normalna tok parenja. Na donjem delu penisa kod psa tokom erekcije nabreknu dve kugle (još jedan razlog paničnom pozivu veterinaru) koje na neki način učvrste penis u vagini kako ne bi došlo do prekida parenja. Na taj način se priroda pobrinula da seme ostane u rodici i da ne sklizne van. Do potpune erekcije kod mužjaka dolazi tek nakon što je penis već u vagini, i tada nabreknu spomenute kugle. U ovoj fazi dolazi do ejakulacije prve frakcije ejakulata koja sadrži malo spermatozoida. Druga frakcija ejakulata je ona u kojoj je najviše semena, a do ejakulacije te frakcije doći će 1 do 3 minute nakon spajanja sa ženkom. Tada dolazi do okretanja mužjaka pri čemu penis ostaje u vagini i okrene se za 180 stepeni. Mužjak prekorači preko ramena ženke sa svojim prednjim nogama i okrene se tako da ostanu okrenuti guza prema guzi. Vrlo je važno da u ovoj fazi parenja ne pokušavate razdvojiti mužjaka i ženku. Neupućeni vlasnici koji to pokušaju mogu

ozbiljno povrediti psa. Pošto psi u penisu imaju kost, dešavalo se da je prilikom takvih pokušaja došlo do frakture kosti penisa što može imati vrlo ozbiljne pa i fatalne posljedice po psa. Polni ciklus započinje krvavim iscetkom iz vagine koji vlasnici u pravilu odmah primete. Ta prva faza ciklusa koju nazivamo proestrus traje u proseku 9 dana, no može trajati od 3 do 17 dana. U ovom periodu kuja je atraktivna za mužjake, no ona će odbiti kopulaciju jer nije spremna. Nakon proestrusa nastupa faza estrusa u kojoj je kuja spremna za parenje. Estrus traje u proseku 9 dana no, kao i prva faza ciklusa, može trajati od 3 do 20 dana. Kod prosečne kuje ovulacija nastupa 2 dana nakon pojave znakova estrusa, a optimalno vreme za parenje jest 2 dana nakon ovulacije. Kada su kuje u dvorištu ili u boksu, a njihovi vlasnici ne žele da se one pare, preporučimo da ih paze od prvog do zadnjeg dana teranja bez obzira na to što svi dani nisu plodni.

Štenjenje koćenje

Graviditet kod kuje traje 58-64 dana. U drugoj polovini graviditeta počinju značajne promene i u ponašanju i u fizičkom izgledu kuje. Trbuh i mlečne žlezde se znatno povećaju, a rastu i kujine potrebe za hranom, 2-3 nedelje pre štenjenja kuji bi energetski trebalo pojačati ishranu. Stoga se preporučuje ishrana sa hranom za štence, ili ishrana za gravidne kuje, sve do završetka dojenja. Prve znake štenjenja kuja pokazuje 24 h pre samog početka štenjenja. Kuja liže vulvu, uznemirena je, nekad odbija hranu, sprema leglo, traži sebi mirno mesto gde će se ošteniti, a neke čak i same nose mekše stvari na mesto koje odaberu za svoje "gneздо", stoga je na Vama da joj obezbedite miran i tihi kutak, koji nije na promaji, kako bi u miru i bez dodatnog stresa provela tih nekoliko sati koliko može trajati štenjenje. Neke kuje su mnogo staloženije i mirno produ ovaj period.

Samo štenjenje je prirodan čin i većina kuja kroz njega prođe bez problema. Ako ipak dođe do problema (slabi naponi, dug period između izlaska dva šteneta, štenjenje mrtvih štenaca) pozovite vašeg veterinara. Štenjenje je prirodan proces u kome, najčešće, nemate potrebe da intervenišete. Ako neko štene nije u stanju da izađe možete biti od koristi. Kada štene nije u stanju da samo nađe sise, vaša pomoć je dobro došla. Nikada ne uzimajte štene od njegove majke, jer postoji opasnost da ga ona potom odbaci. Da je porođaj blizu, osim po ponašanju, ukazuje nam i rektalna temperatura koja može pasti za ceo stepen, a mlečna žlezda se može naliti mlekom. U ovoj je fazi dobro kuju izvesti, da bi obavila svoje fiziološke potrebe, budući da sam porođaj može trajati i nekoliko sati.

Svako štene izlazi zajedno sa svojom posteljicom, koju obično, kao i pupčanu vrpcu, pregrize kuja, no kod neiskusnih kuja je u početku potrebna pomoć vlasnika (pustite je najpre da vidite hoće li instinktivno sama znati šta treba da radi). Ukoliko porođaj prolazi bez komplikacija (tj. da je vremenski interval između izlaska dva šteneta

10-30 minuta, da su trudovi podjednako učestali...), sve se završava kroz nekoliko sati. Preporučila bih Vam da neposredno po završetku porođaja kuju pregleda veterinar, kako biste bili sigurni da su svi štenci izašli. Kontrolni ultrazvučni pregled bio bi koristan. Nakon porođaja, kuja će sama preuzeti brigu o štencima (polizati ih i njuškom pogurati prema sisama, kako bi posisali kolostrum), obrišete ih peškirom i stavite u blizinu majke, namestite ih za sisanje. Ukoliko kuja ima dovoljno mleka, štenci uglavnom sisaju (jedu svaka 2 - 3 sata) do 4 ili 5 nedelja starosti, kada im polako možete u jedan obrok ponuditi dehidrat i postepeno ih privikavati na suhu hranu. Doba sisanja je doba kada vlasnik kuje nema direktan kontakt sa štencima. Hraneći kuju posredno se brine o ishrani njenih potomaka. To doba traje nešto duže od tri nedelje, tačnije od 23 do 25 dana. U prvih 14 dana, dakle, do trenutka kad štenci konačno progledaju, vlasnik će znati da su štenci siti ako ih pri obilasku legla zatekne ili na sisi ili na spavanju. Ako nemirno cvile i puze uokolo tražeci majku i intenzivno navlače naš prst izvesno je da u kuje nama dosta mleka. U tom slučaju štenad moramo dohranjivati s nekoliko obroka dnevno, zavisno o kujinim količinama mleka. Nadoknada se vrši jednim od vetačkih mleka. Mogu vam preporučiti Royal canin, Bewi Dog – Welpem milch itd.

Štenci bi uz majku trebalo ostati do 8. nedelja. U delikatnom periodu za kuju i štence od prestanka sisanja do 2 meseca starosti preporučila bih vam hranu Royal canin Starter za štenad i za gravidne i kuje u laktaciji.

Redovna vakcinacija pasa značajna je za preventivu zaraznih bolesti mogu imati fatalan ishod. Od ovih bolesti oboljevaju i mlade i odrasle životinje. Godišnja vakcinacija je ujedno i prilika da se izvrši kompletan klinički pregled i na vreme otkriju potencijalni zdravstveni problemi.

Šema vakcinacije:

Vakcinacija šteneta: Prva vakcina sa 6 - 8 nedelja starosti; Revakcina sa 10 -12 nedelja starosti; Busterizacija sa 4 - 5 meseci starosti.

Vakcinacija odraslog psa: jedan put godišnje; vakcinacija protiv besnila 1. vakcina sa 4. meseca starosti; dalja vakcinacija jedan put godišnje

Ishrana štenadi

Skeletni sistem-kostur psa ima 2 važne funkcije:1. da čini potporu celom telu i omogući pokretanje tela(lokomociju) i 2.da reguliše nivo minerala u organizmu Najvažniji faktori u razvoju skeletnih bolesti psa su:

- nasledni faktori
- režim ishrane
- nivo fizičke aktivnost štenaca

Režim ishrane tj.nutricioni faktori, bitni za razvoj patoloških promena skeleta, su sledeći:

- previše kalorija u obroku
- nedostatak i/ili disbalans odnosa kalcijuma i fosfora

- nedostatak i/ili disbalans vit.A i vit.D nedostatak i /ili disbalans nekih oligoelemenata(zink,mangan,bakar). Pravilna ishrana podrazumeva dobro izbalansiran odnos hranljivih sastojaka koji su neophodni za pravilan rast kostiju,zuba,zdrave i snažne zglobove,jak imuni sistem .

Najveći deo oboljenja skeleta odnosno kostura psa, a koji je poreklom od nepravilne ishrane, ispoljava se za vreme rasta i pre svega kod pasa koji pripadaju velikim rasama(Nemački ovčar,Doga,Rotvajler,Mastino Napoletano, Briar,Zlatni retriever..) Povećana težina štenaca utice na opterećenje skeleta i poremećaj pritiska na zglobove hrskavice i metafize dugih kostiju.Taj pritisak remeti ishranu kostiju i odražava se kao anomalija kostiju i zglobova.Sa druge strane,skelet je najvažniji rezervoar kalcijuma iz koga organizam crpi kada je to potrebno.Prisustvo kalcijuma u tkivu u momentu rođenja je mali kod karnivora(pasa i mačaka) u odnosu na preživare(krave).Ali ,oni konzumiraju prvo mleko bogato kalcijumom i imaju jako brz ritam okoštavanja.Smanjeno okoštavanje ili mineralizacija skeleta javlja se uglavnom kod velikih rasa,i dovodi do spontanog preloma kostiju ("lom zelene grane") a u odsustvu traume i udarca.Takodje jedna od patoloških promena skeleta dešava se nenormalnom transformacijom hrskavice u koštano tkivo na nivou dugih kostiju.Sve te bolesti se mogu grupisati a mi ovom prilikom pominjemo neke od njih:Rahitis,juvenilna osteofibroza,osteohondroza, Sindrom Wobbler, displazija kukova.

Uzajamno dejstvo genetskih i nutritivnih faktora na razvoj skeletnih bolesti prikazan je u sledećoj tabeli:

BOLEST FAKTORI	GENETSKI FAKTORI	NUTRICIONI
Rahitis	rasna predispozicija +	nedostat. vit.D +++
Osteohondroza	nasledni faktori ++	preterana ishrana Ca++
Sindrom Wobbler	rasna predispozicija +	preterana ishrana +
Displazija kukova	nasledni faktor ++	preterana ishrana +

Što se tiče ishrane štenaca u starosti od 10 do 12 nedelja, preporučuje se obrok koji je dovoljno bogat mastima, pošto imaju ograničenu sposobnost da vare skrob.Posle ovog perioda, potrebno je smanjiti količinu masti na vrednost od 12 do 14 % sa ciljem da se izbegne preterana energetska konzumacija. Proteini, koji imaju veliku biološku vrednost (bogat lizinom i argininom) su važni činioci u sintezi oseinata,treba da budu zastupljeni sa 28-32%. Hiperproteinska ishrana kod štenaca dovodi do nestabilnosti ligamenata kuka (koksofemoralnog zgloba) i vodi ka promenama mišića tako da se modifikuju mehaničke snage koje su odgovorne za artikulaciju kuka, i to je predispozicija za razvoj displazije kukova.

Dnevni prirast štenaca ne bi trebalo da bude preko 100 gr dnevno ukoliko se radi o rasi srednje veličine (25-30 kg), a ako su u pitanju velike rase (40-45 kg) dnevni prirast štenaca bi trebalo da bude 200-230 gr dnevno.Greške u ishrani štenaca naknadno komplikuju oboljenja koštanog sistema, i ako se na vreme ne dijagnostikuju ispoljavaju se u svom najtežem obliku. Zato je potrebna prevencija koja počinje trenutkom odvajanja od majke, uravnoteženom ishranom (vitamini i minerali) i nastavlja se tokom rasta

Literatura

- Kinološki savez republike Srbije „Standardi rasnih pasa po FCI grupama“ Beograd, 2008
- www.pet-centar.rs
- Kinologija (udžbenik za učenike veterinarske škole) Prof. dr sc. Mario Bauer

Sadržaj

<i>Istorijat i poreklo engleskog setera</i>	<i>1</i>
<i>Standard engleskog setera</i>	<i>2</i>
<i>Izbor engleskog setera za lov</i>	<i>5</i>
<i>Osobnosti</i>	<i>5</i>
<i>Nabaviti štene ili odraslog psa?</i>	<i>6</i>
<i>Kupovina obučenog psa</i>	<i>7</i>
<i>Starost psa</i>	<i>7</i>
<i>Ženka ili mužjak</i>	<i>8</i>
<i>Parenje</i>	<i>8</i>
<i>Štenjenje koćenje</i>	<i>9</i>
<i>Ishrana štenadi</i>	<i>10</i>
<i>Literatura</i>	<i>12</i>